

Зьома В.
магістрант,
Донбаський державний педагогічний університет
Погорелов М.
доцент,
Донбаський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТИПИ КРОЮ ВИШИТОЇ ЖІНОЧОЇ СОРОЧКИ

Давньою традицією та характерною ознакою української сорочки є використання білого конопляного або лляного полотна. Як зазначає М. Чумарна, на Київщині, Полтавщині та Чернігівщині виготовлялося конопляне полотно, на Поліссі, північних схилах Карпат, Волині – лляне, Поділлі – здебільшого конопляне та лляне зі суміші льоно-конопляних і конопляно-бавовняних ниток. Крій сорочки визначався способом сполучення пілок полотна на плечах. Українські сорочки виготовлялися переважно з трьох, двох і лише подекуди – з чотирьох полотнищ, виходячи з ширини домотканого полотна [4].

Сорочка, як один із найдавніших елементів одягу, упродовж століть зберегла свою форму на всій території України. Відомо, що в період Київської Русі сорочка (яку часто називали «сорочицею») використовувалася і як натільний, і як верхній одяг, тому вона шилася як із полотна, так і сукна. Тому білий колір давньослов'янською сорочки став традицією і в подальшому своєрідний еталоном українських сорочок.

Залежно від локальних варіантів крою, мистецтвознавці [1;2;6]. виділяють такі основні типи сорочок: 1) тунікоподібна; 2) із плечовими вставками; 3) із суцільнокроєним рукавом; 4) на кокетці. Локальна специфіка основних типів крою виявилася у засобі поєднання плечової вставки та рукава зі станом, у розмірі та формі плечової вставки, рукавів та ласток, у характері призбирування верхньої частини рукава та горловини, в оформленні коміра та низу рукавів – манжет; у горизонтальному чи вертикальному членуванні стану сорочки [4].

Водночас слід наголосити, що сорочка з плечовими вставками набула поширення здебільшого у жіночому одязі. Плечові вставки – «уставки» (які у різних регіонах мали локальні назви – «вуставки», «плічки», «полики») – були як прямокутними, так трапецеподібними. Ще цей крій жіночої сорочки в усьому світі називають «українським», адже «шматки полотна вшивалися між передньою та задньою пілками по основі» [5].

Як зазначає Г. Ліщинська-Кравець, найдавнішою дослідники вважають сорочку тунікоподібного крою, який в розгорнутому стані нагадує хрест, що здавна був для українців оберегом [3].

Тунікоподібний крій надзвичайно раціональний та економний, адже «дозволяє осучаснити сорочку, регулюючи довжину, ширину рукава, величину ластовиці, форму горловини та ін. Сорочка тунікоподібного крою дуже проста в оздобленні та змережуванні (ручному з'єднанні деталей з допомогою спеціальних швів). Якщо в питаннях оздоблення сорочки сучасна жінка компетентна в тій чи іншій мірі, то питання з'єднання деталей сорочки викликають труднощі. Так, сьогодні технічно багате, існують широкі можливості машинного з'єднання окремих деталей сорочки, проте ні з чим не порівняти декоративність та оригінальність ручного з'єднання деталей сорочки (далі – змережування). Існує багато способів змережування, а саме: черв'ячок, шеляжок, городки та інші. Проте, у спеціальній літературі мало уваги відводиться безпосередньо технології змережування, тобто послідовності з'єднання деталей сорочки та способів змережування одночасно» [2].

Слід зауважити, що універсальність крою української сорочки дає безліч варіантів для конструювання нових форм, створення сучасних моделей плечового одягу. Наведемо приклади використання відомими постатями сучасних моделей сорочок (інформацію взято з соціальної мережі Instagram).

Відомо, що мати відомого американського підприємця та винахідника Ілона Маска 75-річна модель Мей Маск має у своєму гардеробі чимало українських вишиванок, а восени 2021 р. в Катарі, вона одягнула на чергову fashion-подію вишиту сорочку від вітчизняної дизайнерки Юлії Магдич.

На знак підтримки України королева Іспанії Летиція вдягнула вишиванку від художниці декоративно-ужиткового мистецтва з Івано-Франківська, яку вдало поєднала з класичними чорними штанами та масивним поясом.

Королева-консорт Йорданії Ранія має велику колекцію вишиванок різних кольорів і фасонів від українських дизайнерів, одна найбільше любить чорні вишиванки, орнамент яких вишитий білими або червоними нитками.

Американська фотомодель, танцівниця та акторка, «королева бурлеску» Діта фон Тіз любить українські вишиванки, особливо білу сукню із синьою вишивкою від української дизайнерки Віти Кін.

Отже, вишиванка – це і назва української вишитої сорочки, і спосіб та техніка її виготовлення, і всесвітньо відомий вид народного декоративно-ужиткового мистецтва. Як зазначає Л. Савка, за відомостями археологів історія вишиванки має дуже давнє коріння. Так, давньогрецький історик Геродот (близько 425 до н.е.), якого називають «батьком історії», у своїх працях про життя і побут скіфів писав, що традиційний одяг цього народу був прикрашений «мальовничою вишивкою». В арабських манускриптах X ст. є відомості про те, що арабські купці розповідали про русів, які носили вишитий одяг. При розкопках на Черкащині було виявлено народний костюм та вишиванку, вік якою сягав IV ст. – часів докиївської Русі» [7]. Крім того, на думку етнографів історія вишиванки, її візерунок та техніка виконання ідентична з орнаментами та малюнками, що наносилися на посуд та меблі давні мешканці України, що жили в період неоліту та трипільської культури.

За старовинною традицією, вишиванням сорочок займалися здебільшого жінки, передаючи свої знання й уміння з покоління в покоління. Тому донині вишиванки зберігають характерні композиційні ознаки етнографічних регіонів України, відрізняючись технікою виконання, гамою кольорів й орнаментом – геометричним, зооморфним, антропоморфним і рослинним.

Список використаних джерел

1. Білан М., Стельмащук Т. Український стрій. Львів: Фенікс, 2000. 324 с.
2. Білецька В.Ю. Українські сорочки, їх типи, еволюція й орнаментация. Матеріали до етнографії і антропології. Т. XXI-XXII, Ч. 1. Львів, 1979. 367 с.
3. Ліщинська-Кравець Г.Л. Технології навчання дітей мистецтву української вишивки. Золота скриня. Українські художні ремесла: практичний посібник / Упоряд. Б.М.Терещук. Чернівці. Видавничий дім «Букрек», 2007. С. 24 – 53.
4. Кузан Н., Пруська Р., Дебич Д. Заняття з народної вишивки. 5–9 клас: метод. посіб. Дніпро: ПП «Швидкодрук» 2019. 98 с.
5. Радкевич В.О., Пащенко Г.М. Технологія вишивки: підручник / за ред. Н.Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 1997. 303 с.
6. Кара-Васильєва Т. Українська сорочка. Київ: Томіріс, 1994. 129 с.
7. Савка Л. Дидактико-виховні аспекти вивчення української народної вишивки майбутніми вчителями. *Pedagogy in modern conditions: collective monograph* / Bartienieva I., Nozdrova O., etc. Boston: Primedia eLaunch, 2020. P.72–81.